ทารกเกิดก่อนกำหนด...ปัญหาสำคัญของประเทศไทย

ทารกเกิดก่อนกำหนด หมายถึงทารกที่คลอดก่อนอายุครรภ์ครบ 37 สัปดาห์ ส่วนใหญ่มีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม โอกาสรอดชีวิตขึ้นอยู่กับ อายุครรภ์ น้ำหนักแรกเกิดและความพร้อมของสถานพยาบาล ขณะนี้ยังไม่เพียงพอสำหรับการให้บริการแก่ทารกทั้งประเทศ

ในสถานพยาบาลที่มีความพร้อม สามารถให้การดูแลรักษาทารกน้ำหนักต่ำกว่า 1,000 กรัม ให้รอดชีวิตร้อยละ 70-80 ในขณะที่ทารกน้ำหนัก 1,000-1,500 กรัม มีโอกาสรอดชีวิตมากกว่าร้อยละ 80-90 แต่เนื่องจากอวัยวะต่างๆ ของทารกยังทำงานไม่สมบูรณ์ จึงอาจพบภาวะแทรกซ้อน เช่น โรคปอดเรื้อรัง ความสามารถในการมองเห็นลดลง ภาวะเลือดออกในช่องสมอง ติดเชื้อในกระแสเลือด เป็นต้น

น้ำหนักแรกเกิด (กรัม)							
	< 750	750-1,000	1,001-1,500	1,501-2,000	2,001-2,500	2,501-3,000	> 3,000
อัตรารอดชีวิต (%)	81.7	93.9	85.9	96.6	98.9	99.8	99.9

รวบรวมข้อมูลจาก : โรงพยาบาลรามาธิบดี โรงพยาบาลศิริราช

ทารกเกิดก่อนกำหนดมักถูกพรากจากบิดามารดาทันทีหลังคลอด บุคคลในครอบครัวไม่คาดหวังว่าจะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวจึงมีความวิตกกังวลสูง เพราะทารกมีโอกาสเสียชีวิต และเกิดความพิการตามมา

ทารกส่วนใหญ่มักได้รับการดูแลรักษาในโรงพยาบาลเป็นระยะเวลานาน บิดาและมารดามาเยี่ยมและให้การดูแลบุตรของตนด้วยความห่วงใย จึงอาจเกิดผลกระทบต่อรายได้ และสัมพันธภาพภายในครอบครัว หากไม่ได้รับการช่วยเหลือประคับประคองจากญาติพี่น้อง รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทารกเกิดก่อนกำหนดส่วนใหญ่ต้องได้รับการช่วยเหลือทุกด้าน ที่สำคัญคือการดูแลรักษาระบบหายใจ ระบบไหลเวียนเลือด ระบบประสาท และระบบทางเดินอาหาร จึงต้องการบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความชำนาญเฉพาะทาง รวมทั้งต้องใช้อุปกรณ์การแพทย์ราคาแพง มีจำนวนจำกัดเฉพาะในสถานพยาบาลบางแห่งเท่านั้น ส่งผลให้ค่ารักษาพยาบาลมีราคาแพงโดยเฉลี่ย 150,000 บาท ต่อราย

ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายสำหรับการฟื้นฟูสภาพร่างกาย การกระตุ้นพัฒนาการ และการนำทารกมาตรวจรักษาจนถึงอายุ 4-6 ปี

จัดเตรียมข้อมูล : คณะแพทยศาสตร์ รุ่นร้องกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า
วิทยาลัยแพทยศาสตร์กุรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล
สถาบันสุขภาพเด็กแห่งราชินีบรมราชินี

ออกแบบ : สถาบันเทคโนโลยีการศึกษาแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
จัดพิมพ์และเผยแพร่ : กระทรวงสาธารณสุข
ดาวน์โหลดที่ : www.thaimchkids.com
ผู้ดำเนินการ : คณะอนุกรรมการส่งเสริมประชาสัมพันธ์โครงการเครือข่ายสุขภาพมารดาและทารก ปีพุทธศักราช 2553
ลิขสิทธิ์ภาพ : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

การดูแลรักษาในโรงพยาบาล

ทารกเกิดก่อนกำหนดมักมีปัญหาด้าน การควบคุมอุณหภูมิร่างกายจึงต้องการอุณหภูมิของสภาวะแวดล้อมที่อบอุ่น ถ้าเกิดภาวะตัวเย็นหรือมีอุณหภูมิร่างกายต่ำกว่า 36.5 เซลเซียส จะมีภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ตามมา จึงจำเป็นต้องให้การรักษาพยาบาลในตู้อบทารก หรือภายใต้อุปกรณ์ที่ให้ความอบอุ่น

ระบบการย่อยและดูดซึมสารอาหาร รวมทั้งความสามารถในการดูด-กลืน ยังไม่สมบูรณ์จำเป็นต้องได้รับสารอาหารซึ่งถูกจัดเตรียมเป็นพิเศษทางหลอดเลือดดำ เมื่อแพทย์ตรวจพบว่าระบบทางเดินอาหารเริ่มทำงาน ทารกจะได้รับนมผ่านหลอดให้อาหารซึ่งใส่ผ่านรูจมูกหรือปากไปที่กระเพาะอาหาร

นมแม่เป็นสารอาหารที่มีคุณค่าสูงสุดต่อทารกเกิดก่อนกำหนด นอกจากประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของอวัยวะส่วนต่างๆ ยังมีคุณค่าต่อจิตใจและสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกอีกด้วย แต่เนื่องจากระบบทางเดินอาหารยังเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ บางรายจึงอาจมีการติดเชื้อ และภาวะลำไส้เน่าเปื่อยที่รุนแรง

ภาวะลำไส้เน่าเปื่อย

อุจจาระปนเลือด

การทำงานของปอดและระบบหายใจที่ไม่สมบูรณ์เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ทารกมีอาการหายใจลำบากหรือหยุดหายใจ ภาวะกลุ่มอาการหายใจลำบาก (Respiratory Distress Syndrome, RDS) เป็นสาเหตุการตายที่สำคัญ จำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์ และพยาบาลที่มีความชำนาญ ทารกมักต้องได้รับการรักษาด้วยเครื่องช่วยหายใจในหออภิบาลหรือ ICU ของทารกแรกเกิด (Newborn Intensive Care Unit, NICU) ทำให้ค่าใช้จ่ายสำหรับการดูแลรักษาของทารกเหล่านี้สูงมาก

ภาวะกลุ่มหายใจลำบาก (RDS)

การติดเชื้อพบได้บ่อย เพราะระบบภูมิคุ้มกันโรคยังทำงานไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะในทารกที่ต้องใช้อุปกรณ์การแพทย์พิเศษ เช่น เครื่องช่วยหายใจ หรือทารกที่ได้รับการรักษาในโรงพยาบาลเป็นระยะเวลานาน เนื่องจากมีภาวะแทรกซ้อน

การติดเชื้อในเลือด

จัดเตรียมข้อมูล : คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า
วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล
สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี

ออกแบบ : สถานเทคโนโลยีการศึกษาแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
จัดพิมพ์และเผยแพร่ : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
ดาวน์โหลดที่ : www.thaihealthykids.com
ผู้ดำเนินการ : คณะอนุกรรมการจัดประชาสัมพันธ์โครงการเครือข่ายสุขภาพมารดาและทารกฯ ปีงบประมาณ 2550
ลิขสิทธิ์ภาพ : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

แม้ว่าแพทย์และพยาบาลจะให้การดูแลรักษาอย่างเต็มความสามารถ ทารกบางรายอาจเกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น ติดเชื้อในเลือด หลอดเลือดหัวใจไม่ปิด (Patent Ductus Arteriosus, PDA) ลำไส้เน่าเปื่อย โรคปอดเรื้อรัง ความสามารถด้านการมองเห็นหรือการรับเสียงลดลง เลือดออกในช่องสมอง ทำให้เกิดความพิการทางสติปัญญา รวมทั้งการเจริญเติบโต และพัฒนาการล่าช้า

การเตรียมความพร้อมก่อนกลับบ้าน

ทารกที่พร้อมจะกลับบ้าน ควรมีความสามารถด้านการดูด-กลืนน้ำ และสารอาหารได้เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย สามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมปกติ มีการหายใจปกติ ไม่พบภาวะหายใจลำบาก หรือหยุดหายใจ

ทารกบางราย อาจต้องได้รับการดูแลต่อเนื่องโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น จักษุแพทย์ แพทย์หู คอ จมูก นักกายภาพบำบัด นอกจากนี้ยังต้องประสานกับนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้การรักษา และติดตามดูแลทารกที่บ้าน

ทีมแพทย์ พยาบาล และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะร่วมกัน

- ประเมินทารกและครอบครัว
- ให้ความรู้ รวมทั้งทักษะที่จำเป็นแก่บิดา มารดา และครอบครัว
- อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นของการนำทารกกลับมารับการตรวจติดตาม

อาจมีความจำเป็นต้องจัดห้องพัก เพื่อเปิดโอกาสให้มารดาได้อยู่กับลูกภายใต้การดูแลของแพทย์ และพยาบาล

ทีมสหสาขาวิชาชีพ : แพทย์ พยาบาล นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์

ในช่วงปีแรกทารกกลุ่มนี้มักมีอาการเจ็บป่วยบ่อย จำเป็นต้องตรวจติดตามเป็นระยะๆ เพื่อป้องกัน และลดความรุนแรงของปัญหาดังนี้

- ให้คำแนะนำเรื่องโภชนาการ
- เฝ้าดูการเจริญเติบโตและพัฒนาการ พร้อมทั้งให้คำแนะนำหากตรวจพบความผิดปกติ
- ให้วัคซีนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโรค
- ให้คำแนะนำเรื่องการเลี้ยงดู

จัดเตรียมข้อมูล : คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า
วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล
สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี

ออกแบบ : สถานเทคโนโลยีการศึกษาแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
จัดพิมพ์และเผยแพร่ : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
สารนิเทศดิจิตอล : www. thaihealthykids.com
ผู้ดำเนินการ : คณะอนุกรรมการนำร่องประสานพัฒนาโครงการเครือข่ายสุขภาพมารดาและทารก เมษายน 2550
ลิขสิทธิ์ภาพ : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล